Hyperlink – a Linguistic and Technological Sign ("In the Beginning Was the Word, the Relationship, … the Link")

Hyperlien – un signe linguistico-technologique («Au commencement était la Parole, la relation, ... le lien»)

Hyperlinkul – un semn lingvistico-tehnologic („La început era cuvântul, relaţia, … linkul")

Elena UNGUREANU,
Institutul de Filologie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei,
Bd. Ştefan cel Mare şi Sfânt 1,
E-mail: elena_u_67@yahoo.com

Abstract

Hypertext, considered the third dimension of language (M. Bernard) uses as the fundamental concept the hyperlink (link), which is its engine. Without hyperlinks in the text area of Internet the users of electronic texts would be as if with no routes or traffic signs. Online text dynamism is due to the instant click on the link, an operation that establishes connections with other texts, documents, images, videos, etc. In a prospective grammar of the hyperlink, we'll be talking about syntactic hyperfunction defined by two dimensions: linguistic and technological. The syntax itself is the science of textual relations, while the link will become one of the basic concepts of (inter)net-linguistics.

Résumé

L'hypertexte, considéré comme troisième dimension du langage (M. Bernard), utilise en tant que concept fondamental le lien hypertexte – l'hyperlien –, qui en est le moteur. Sans lien hypertexte dans l'espace textuel d'Internet, l'utilisateur de textes électroniques se retrouverait sans aucun sentier ni signe de circulation. La dynamique du texte en ligne est due au processus de clic instantané qui se trouve effectué sur le lien (link), opération à travers laquelle s'établit une liaison avec d'autres textes, documents, images, vidéos etc. Dans une grammaire future de l'hyperlien, l'on parlera d'hyperfonction syntaxique, définie par deux dimensions: l'une linguistique et l'autre technologique. La syntaxe elle-même étant une science des relations textuelles, le lien constituera l'un des concepts de base de l'(inter)net-linguistique.

Rezumat

Hypertextul, considerat cea de-a treia dimensiune a limbajului (M. Bernard), are în calitate de concept fundamental hyperlinkul (linkul), care este motorul acestuia. Fără hyperlink în spaţiul textului Internetului utilizatorul de texte electronice ar fi ca fără trasee şi fără semne de circulaţie. Dinamismul textului online se datorează clickului instantaneu pe link, operaţie prin care se stabileşte legătura cu alte texte, documente, imagini, video etc. Într-o viitoare gramatică a hyperlinkului, se va vorbi despre o hyperfuncţie sintactică, definită de două dimensiuni: una lingvistică şi alta tehnologică. Sintaxa însăşi însemnând o ştiinţă a relaţiilor textuale, linkul va constitui unul dintre conceptele de bază ale (inter)net-lingvisticii.

Keywords: *hypertext, hyperlink, click, syntactic hyperfunction, (inter)net-linguistic*
Mots-clés: *hypertexte, lien hypertexte, clic, hyperfonction syntaxique, (inter)net-linguistique*
Cuvinte-cheie: *hypertext, hyperlink, click, hyperfuncţie sintactică, (inter)net-lingvistică*

Linkul (hyperlinkul) este un concept relativ nou pentru lingvistică, nu şi pentru tehnologiile informaţionale (TIC), care fac revoluţia în comunicare la ora actuală. Fiind, la rândul său, cel mai important concept al hypertextului, considerat cea de-a treia dimensiune a limbajului [1, p. 5-20], hyperlinkul este motorul acestuia, factorul care generează şi întreţine legătura dintre texte. Fără hyperlink în spaţiul textului Internetului am fi ca fără trasee, fără drumuri, fără semne de circulaţie. Dinamismul textului electronic se datorează hyperlinkului şi clickului pe el, prin intermediul căreia se activează şi devine operabil, ataşabil de alt document/text/imagine/video etc. Într-o viitoare gramatică a hyperlinkului se va vorbi despre o hyperfuncţie sintactică, definită de două dimensiuni: una lingvistică şi alta tehnologică. Sintaxa însăşi însemnând o ştiinţă a relaţiilor sau legăturilor textuale, linkul ar trebui să constituie unul dintre conceptele sale fundamentale. Un *hyperlink* reprezintă o referinţă sau o modalitate tehnologică de navigaţie într-un text electronic către alte fragmente ale aceluiaşi text sau către alte texte ale altor autori, care au legătură cu textul în care se află utilizatorul. Un link este asemănător cu referinţele şi citările folosite în textele tradiţionale tipărite [2], cu diferenţa că destinaţia hyperlinkului se poate accesa automat şi instantaneu, printr-un singur click cu mouse-ul pe link sau prin utilizarea cursorului şi tastaturii. Termenul *link* vine din engleză şi dispune, la origine, de un metaforism bogat. Primul, cel mai important şi mai uzual, sens al linkului este ***legătură***. Apoi, în calitate de substantiv, mai înseamnă: *verigă, element, za, inel, lanţ, ochi, laţ, cârlionţ, buton de manşetă, zuluf, cârnăcior, torţă, scoabă*, iar ca verb: *a lega, a corela, a înlănţui, a uni, a lega cu un lanţ, a se lega, a se lua de, a se înlănţui* etc. Multe dintre aceste sensuri se realizează cu adevărat în reţea, fie că sunt sau nu metaforice (despre noile cuvinte şi sensuri pe care le generează online-ul a se vedea [3]).

Hyperlinkul reprezintă realmente noul semn al cyberspaţiului, al webului, funcţia acestuia fiind cea de generator de sens hypertextual. Acest mecanism de formare (construire, producere) a sensului se declanşează în momentul activării linkului şi al lecturării noului (hyper)text accesat/deschis. Linkul este un tip de joncţiune, legătură, ancoră, pod, arc, nod (să ne amintim: „Noduri şi semne” de N. Stănescu), referinţă, sursă sau trimitere hypertextuală, fiind denumit şi hyperlegătură, hyperreferinţă, cuvânt-cheie etc. Altfel spus, linkurile sunt un fel de „scurtături din spaţiul digital” [4, p. 12], „salturi”, „sărituri” dintr-un text în altul – de unde şi expresia „din link în link”. Linkurile alcătuiesc o reţea hypertextuală, iar activarea (acţionarea) lor contribuie la realizarea coeziunii şi coerenţei hypertextului. Tânăra generaţie face acest exerciţiu în mod constant, putând fi considerată „generaţia linkului”, „generaţia messenger”, „generaţia online” etc., nume de care s-a învrednicit între timp. Exemplele de mai jos cu mici contexte ilustrează conceptul de link, permanenţa acestuia în spaţiul textului electronic, capacitatea sintagmatică a acestuia şi potenţialul de transformare în expresie, frazeologism sau metaforă, precum şi posibilitatea de monitorizare a numărului de unităţi utilizate găsite de motoarele de căutare (am selectat doar câteva titluri din cele 5 pagini de căutări pe Google pentru cuvântul *linkul* – utilizat articulat, ca să dea rezultate în română):

Link ascuns sub cuvânt; Lectia de gramatica - Link Mania; Linkul Zilei; Cum să-ţi personalizezi linkul de Facebook; Nu gasesc *linkul*!; *Linkul* zilei; Linkul la mine; Linkul care ucide; Linkuri.ro; Accesare retea prin linkul unui site; Cafeaua şi linkul de dimineaţă; Linkul care lipsea...;cum aflu linkul ppt-ului meu; Subiect: linkul de confirmare; Probleme cu linkul de expirare; Linkul promis; Îmi puteti da linkul ala...; Cine vrea linkul "Discutii" sa ramana in meniul…; http://www.youtube.com/watch?v=PFFrxto3C3YDownload poza cu linkul radio…; Buna! Cum pot sa aflu linkul unei poze...; Scriu linkul acolo ...; De ce se apasa linkul de dezabonare; Cum sa-ti personalizezi linkul de Google+…

În dicţionarele online curente cuvântul *link* nu beneficiază de prea multă atenţie. Fiind însă un sinonim al cuvântului *legătură*, am constatat că vizualizarea relaţiilor de sinonimie ale acestuia din urmă ar putea arăta o posibilă reţea şi a cuvântului *link*, cu care este înrudit semantic. De exemplu, pe site-ul Arheus.ro (Resurse lingvistice pentru limba română) [5], se pot găsi modalităţi de afişare modernă a textului şi a relaţiilor acestuia:

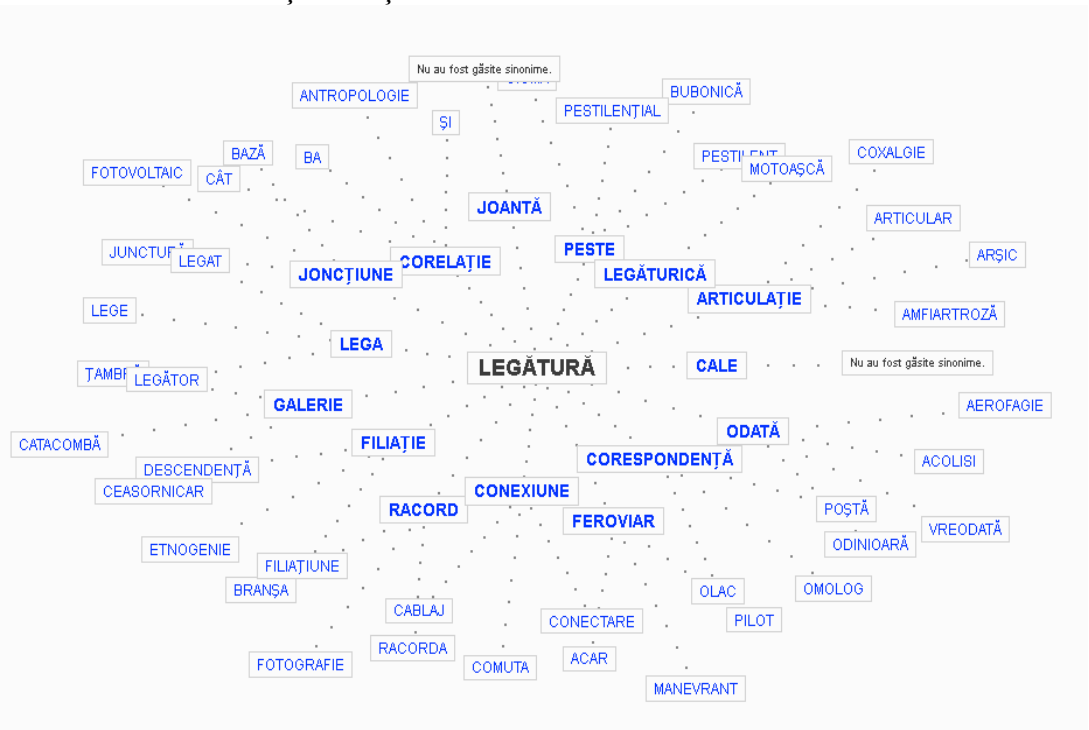

Fig. 1. Graful cuvântului *legătură* în „Dicţionar vizual” din ARCHEUS.ro [6]

Importante în acest graf (care reflectă exclusiv legăturile stabilite între articolele lexicografice din dicţionarul în cauză) ni s-au părut relaţiile prime, cele mai apropiate de cuvântul central, precum şi legătura cu conjuncţia *şi*, la care vom reveni în continuare.

Linkul şi textul/intertextul. Definiţia dată de R. Barthes *intertextului* a dat startul unor prodigioase interpretări: „Şi chiar acesta este intertextul: imposibilitatea de a trăi în afara textului infinit – fie că acest text este Proust sau ziarul cotidian, sau ecranul televizual: cartea face sensul, sensul face viaţa” [7, p. 33]. Din perspectiva tehnologiilor informaţionale, citatul barthezian se cere reformulat: utilizatorul de texte din reţeaua net (= internautul/hypernautul) nici nu mai poate fi altcineva decât producător continuu de (hyper)text, „fie că acest (hyper)text este Proust (în formatul e-book) sau ziarul cotidian (în format online), sau ecranul televizual” (şi el în format web), sau... e-mailul, chatul, blogul, Facebookul, comentariile, în definitiv, întreaga reţea a Internetului – infinită, rizomatică, labirintică. Julia Kristeva (1967) avea să vadă intertextualitate interacţiunea textuală care se produce în interiorul unui singur text, indicele modului în care un text citeşte istoria şi se inserează în ea. Textul ar fi „o permutare de texte, o inter-textualitate: în spaţiul unui text mai multe enunţuri luate din alte texte se încrucişează şi se neutralizează” [8, p. 252]. Având ca reper noţiunea de intertextualitate, Internetul, mai exact webul, a generat hypertextualitatea, care în spaţiul online reflectă relaţiile dintre texte în primul rând prin intermediul hyperlinkului – situat „în”, „între” sau pe „lângă” texte (para- şi peritext). Datorită tehnologiilor, încrucişarea şi locul acestor interesecţii ale textelor devin mai vizibile ca niciodată.

Linkul şi tipurile sale. Tipologiile linkurilor cu care operează la ora actuală cercetătorii sunt diverse. Astfel, de exemplu, în *Le grand dictionnaire terminologique* (GDT) este propusă următoarea clasificare – linkuri absolute, linkuri simple, linkuri externe (extratextuale), linkuri

interne, linkuri intradocument, linkuri intrapagină (linkuri intratext sau intratextuale), linkuri de intrare (care sporesc vizibilitatea sau popularitatea), linkuri locale, linkuri permanente, linkuri profunde, linkuri relative, linkuri selective („liens sortants") [9]. Olivier Ertzscheid propune o tipologie elementară a hyperlinkurilor [2], în funcţie de caracteristica lor informatică, ergonomică, funcţională sau stilistică. Referindu-se la următoarele trei tipuri: linkuri manuale (sau calculate); linkuri de comandă (sau de control); linkuri de adnotare (sau referenţiale), observă că linkurile „de adnotare" sunt cel mai des folosite pentru ilustrare, comentarii, note de subsol, cu funcţie de memorare sau de referinţă bibliografică. Tipologizarea în cauză merită studii şi aplicaţii mai detaliate; nu putem însă remarca faptul că din clasificările de mai sus lipsesc linkurile „moarte" sau inactive, care sunt importante cel puţin pentru aspectul lor pragmatic – deşi au fost generate ca semne, nu au finalitate funcţională, deoarece utilizatorul nu le poate accesa.

Linkul şi funcţiile sale. Linkul se remarcă printr-o mare diversitate de funcţii (sintactice, semantice, pragmatice, de design, extralingvistice, tehnologice, informaţionale etc.), surprinse, fără o analiză de profunzime, în [10]. Le reluăm, lăsând clasificarea deschisă:

1) funcţie de navigare prin hypertext;
2) funcţie de legătură, de conectare, de relaţionare între blocuri textuale;
3) funcţie de stabilire a coeziunii şi a coerenţei hypertextului [11, p. 274-292];
4) funcţie textuală (linkul se produce în calitate de: alotext, autotext, cvasitext, extratext, iconotext, infratext, intertext, microtext, metatext, minitext, paratext, peritext, supratext etc.);
5) funcţie de segmentare;
6) funcţie de căutare;
7) funcţie de marcare;
8) funcţie de identificare;
9) funcţie de extindere a textonului [12, p. 119-123];
10) funcţie deictică (de localizare a linkului însuşi şi a textului la care trimite – realizată prin adverbe spaţiale şi verbe ce exprimă acţiune de lecturare/navigare etc.: *aici, citeşte mai departe, vezi aici, read more* etc.);
11) funcţie de generare a sensului nou;
12) funcţie de blocare (linkul mort);
13) funcţie de marketing (inclusiv loc unde este inserat spamul);
14) funcţie de manipulare (ghidare) a cititorului (diversificarea căilor de lectură);
15) funcţie expresivă (când textul linkului este conotativ);
16) funcţia de îmbogăţire a conţinutului [13] etc.

Principala caracteristică a unui link hypertextual este bidirecţionalitatea, adică relaţia care se stabileşte între două texte sau imagini/video etc. pe ecranul computerului. Astfel, într-un link hypertextual se disting: ***sursa linkului*** – parte a textului, imagine textuală sau grafică afişată pe ecran, prin acţionarea cărora pe ecran este „chemat" un nou text sau o nouă imagine, şi ***obiectul linkului*** – noul text afişat (sau imaginea), care se deschide ca rezultat al activării linkului.

Linkul şi copula. Linkul şi conjuncţia *şi*. Existenţa este denumită în primul rând prin verbul *a fi*, care este verbul de bază al oricărei limbi. *A fi* este verbul care le poate substitui pe toate celelalte verbe [14, p. 161 şi urm.]. Copula este aşadar peste tot în limbaj. Întocmai, linkul îşi face loc rapid în toate formulele şi straturile limbajului online. Prin natura sa, el desemnează şi existenţă, şi acţiune, şi stare (a accesa un link = *a fi* în link, dincoace şi dincolo de link). În definitiv, acest megasemn sau hypersemn ajunge să fie o copulă pentru toate elementele limbajului, fiind firul roşu (sau albastru) al ţesăturii online. Un aspect deosebit de interesant îl constituie legătura celor două lexeme – *legătură* şi *link* – cu conjuncţia *şi*, care apare ca sinonim în graful de mai sus (eseul de mai jos descrie importanţa acestei conjuncţii):

„Este adevărat că sunt puţin filiform… De fapt, sunt un cuvânt pitic, o nimica toată, un cuvânt aproape invizibil, mereu strivit între două concepte, blocat între două fraze, uitat între două mari construcţii

semantice care-şi dau importanţă, nesemnificativ între două adjective pompoase sau între două adverbe flamboiante… Am un spaţiu de viaţă atât de redus, o marjă de manevră atât de mică…

Uneori sunt considerat drept un cuvânt de mâna a doua, un fel de element de recuzită, un fel de cârlig pentru relansarea unui discurs („şi cum spuneam…”, „şi pentru că a venit vorba…”, „şi până la urmă cum s-a…”).

Niciodată nu mi s-a dedicat niciun eseu, niciun studiu, nicio teză de doctorat, niciun tratat. Reverberaţia mea spirituală este nulă *şi* totuşi eu sunt încarnarea însăşi a agentului de legătură ideal. Niciun alt cuvânt nu are o misiune de mediere atât de puternică precum a mea, sunt capabil să leg între ele sensuri contrare *şi* să construiesc punţi între fraţi inamici.

Şi apoi mai sunt *şi* singurul liant între mii de cuvinte disparate, sunt creator de cupluri *şi* de complicităţi, sunt agrafa verbală care permite înlănţuirea frazelor şi sunt de asemenea o formă de promisiune care priveşte spre viitor: *etc.*” (Matei Vişniec. „Şi” [15])

Cu puţină imaginaţie, forma de fir (filiforma) o găsim în orice grafem, care nu e decât un şir de puncte unite şi orientate pe un suport (de hârtie) într-o anume direcţie; orice cuvânt e şi el filiform, orice enunţ e o înlănţuire grafică filiformă alcătuită din cuvinte filiforme, la fel orice text... Ţesătura cu care este poststructuraliştii asociază textul este o urzeală şi o bătătură din fire lineare – desenul şi sensul se naşte la întretăierea lor. Linkul e un continuum de *şi*-uri, legând, în economia hypertextului, totul de totul. În acest sens, revenind la lectura din C. Noica [16], se poate observa că linkul e un... „spre” sau un „către”, care are un „întru”. Linkul „stă între” căutarea efectuată şi „rezultatul” care reflectă această căutare.

Formatul HTML al textelor oferă posibilităţi de căutare extrem de facile pentru filologi, simplificându-le enorm de mult activităţile de cercetare „manuală”. De exemplu, pentru un cercetător interesat, site-ul italian ÉULOGOS, care e o bibliotecă digitală cu 7000 de texte în 40 de limbi (în speţă, proiectul INTRATEXT de pe acest site) depozitează texte (inclusiv în limba română) dotate cu linkuri interne, texte care sunt perfecte sub aspectul analizelor lingvistice şi nu doar. Acest format permite afişarea şi lecturarea lor, oferă statistici cu ocurenţa tuturor cuvintelor „linkuite” (dar linkuite sunt mai toate!), frecvenţa cuvintelor, minicontexte în care apar în corpul textului, precum şi peritexte (titluri, numerotări, webografii, note etc.), care atestă legăturile lor intratextuale. Cuvântul *şi*, de care vorbim aici, arată astfel la căutări în textul Bibliei online, postată pe acest web-site (fig. 2, 3):

Fig. 2. Cuvântul *şi* în lista ocurenţelor (prima pagină) [17]

54918 Apocal 22:15 | desfrânaţii şi ucigaşii **şi** închinătorii de idoli şi
54919 Apocal 22:15 | şi închinătorii de idoli **şi** toţi cei ce lucrează şi
54920 Apocal 22:15 | şi toţi cei ce lucrează **şi** iubesc minciuna! ~
54921 Apocal 22:16 | Biserici. Eu sunt rădăcina **şi** odrasla lui David, steaua
54922 Apocal 22:17 | 17. Şi Duhul şi mireasa zic: Vino.
54923 Apocal 22:17 | 17. Şi Duhul **şi** mireasa zic: Vino. Şi cel
54924 Apocal 22:17 | Duhul şi mireasa zic: Vino. **Şi** cel ce aude să zică: Vino.
54925 Apocal 22:17 | cel ce aude să zică: Vino. **Şi** cel însetat să vină, cel
54926 Apocal 22:18 | 18. **Şi** eu mărturisesc oricui ascultă
54927 Apocal 22:19 | partea lui din pomul vieţii **şi** din cetatea sfântă şi de
54928 Apocal 22:19 | vieţii şi din cetatea sfântă **şi** de la cele scrise în cartea

1-500 | 501-1000 | 1001-1500 | 1501-2000 | 2001-2500 | 2501-3000 | 3001-3500 | 3501-4000 | 4001-4500 | 4501-5000 | 5001-5500 | 5501-6000 | 6001-6500 | 6501-7000 | 7001-7500 | 7501-8000 | 8001-8500 | 8501-9000 | 9001-9500 | 9501-10000 | 10001-10500 | 10501-11000 | 11001-11500 | 11501-12000 | 12001-12500 | 12501-13000 | 13001-13500 | 13501-14000 | 14001-14500 | 14501-15000 | 15001-15500 | 15501-16000 | 16001-16500 | 16501-17000 | 17001-17500 | 17501-18000 | 18001-18500 | 18501-19000 | 19001-19500 | 19501-20000 | 20001-20500 | 20501-21000 | 21001-21500 | 21501-22000 | 22001-22500 | 22501-23000 | 23001-23500 | 23501-24000 | 24001-24500 | 24501-25000 | 25001-25500 | 25501-26000 | 26001-26500 | 26501-27000 | 27001-27500 | 27501-28000 | 28001-28500 | 28501-29000 | 29001-29500 | 29501-30000 | 30001-30500 | 30501-31000 | 31001-31500 | 31501-32000 | 32001-32500 | 32501-33000 | 33001-33500 | 33501-34000 | 34001-34500 | 34501-35000 | 35001-35500 | 35501-36000 | 36001-36500 | 36501-37000 | 37001-37500 | 37501-38000 | 38001-38500 | 38501-39000 | 39001-39500 | 39501-40000 | 40001-40500 | 40501-41000 | 41001-41500 | 41501-42000 | 42001-42500 | 42501-43000 | 43001-43500 | 43501-44000 | 44001-44500 | 44501-45000 | 45001-45500 | 45501-46000 | 46001-46500 | 46501-47000 | 47001-47500 | 47501-48000 | 48001-48500 | 48501-49000 | 49001-49500 | 49501-50000 | 50001-50500 | 50501-51000 | 51001-51500 | 51501-52000 | 52001-52500 | 52501-53000 | 53001-53500 | 53501-54000 | 54001-54500 | **54501-54928**

Best viewed with any browser at 800x600 or 768x1024 on Tablet PC

IntraText® (V89) - Some rights reserved by Èulogos SpA - 1996-2007. Content in this page is licensed under a Creative Commons License

Fig. 3. Cuvântul *şi* în lista ocurenţelor (ultima pagină) [18]

Surprinzător este faptul că în textul Bibliei postate pe INTRATEXT cuvântul *şi* este cel mai frecvent dintre toate – apărând de 54928 de ori (alte cuvinte se întâlnesc mult mai rar) [19]:

Frequency - Word Form

54928 si
24202 de
18036 lui
17930 în
18036 lui
17930 în
16415 a
16046 sa
15897 pe
12558 ca
11420 la
11039 cu
10193 nu

Până la apariţia webului, asemenea statistici referitoare la frecvenţa cuvintelor în textul biblic au fost făcute, probabil, prin calcule mai mult manuale. Noua modalitate TIC de calculare şi de prezentare a informaţiei este infinit mai uşoară şi mai utilă pentru studiu; pentru comparaţie, a se vedea vizualizarea întrebuinţărilor aceleiaşi conjuncţii *şi* în contexte (este vorba de un fragment din Biblie, despre care specialiştii spun că ar fi primul model de hypertext [20]) (fig. 4):

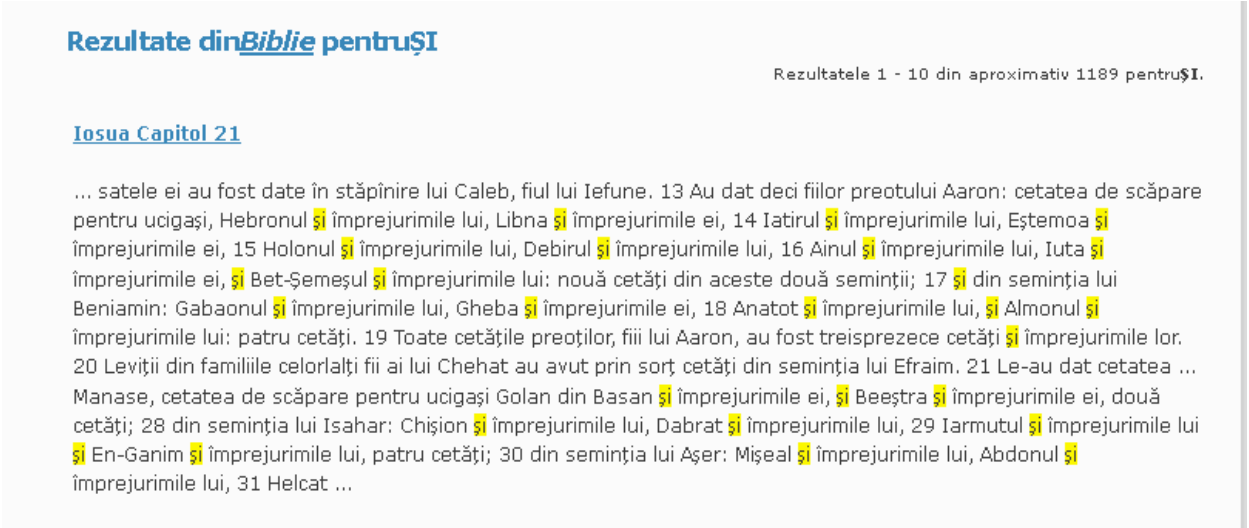

Rezultate din*Biblie* pentruȘI

Rezultatele 1 - 10 din aproximativ 1189 pentruȘI.

Iosua Capitol 21

... satele ei au fost date în stăpînire lui Caleb, fiul lui Iefune. 13 Au dat deci fiilor preotului Aaron: cetatea de scăpare pentru ucigaşi, Hebronul şi împrejurimile lui, Libna şi împrejurimile ei, 14 Iatirul şi împrejurimile lui, Eştemoa şi împrejurimile ei, 15 Holonul şi împrejurimile lui, Debirul şi împrejurimile lui, 16 Ainul şi împrejurimile lui, Iuta şi împrejurimile ei, şi Bet-Şemeşul şi împrejurimile lui: nouă cetăţi din aceste două seminţii; 17 şi din seminţia lui Beniamin: Gabaonul şi împrejurimile lui, Gheba şi împrejurimile ei, 18 Anatot şi împrejurimile lui, şi Almonul şi împrejurimile lui: patru cetăţi. 19 Toate cetăţile preoţilor, fiii lui Aaron, au fost treisprezece cetăţi şi împrejurimile lor. 20 Leviţii din familiile celorlalţi fii ai lui Chehat au avut prin sorţ cetăţi din seminţia lui Efraim. 21 Le-au dat cetatea ... Manase, cetatea de scăpare pentru ucigaşi Golan din Basan şi împrejurimile ei, şi Beeştra şi împrejurimile ei, două cetăţi; 28 din seminţia lui Isahar: Chişion şi împrejurimile lui, Dabrat şi împrejurimile lui, 29 Iarmutul şi împrejurimile lui şi En-Ganim şi împrejurimile lui, patru cetăţi; 30 din seminţia lui Aşer: Mişeal şi împrejurimile lui, Abdonul şi împrejurimile lui, 31 Helcat ...

Fig. 4. Vizualizarea conjuncţiei ***şi*** (cu marcaj de culoare galbenă) în Biblia de pe ARCHEUS.ro [21]

Linkul şi legătura. Linkul desemnează, lingvistic şi tehnologic, legătura dintre cel puţin două texte. „Orice text este un interetext", spunea Roland Barthes [7, p. 33], iar în era internetului orice intertext devine hypertext. Legătura (sau relaţia) este unul din conceptele filosofice fundamentale, alături de materie, substanţă, timp, spaţiu, mişcare, limbaj, existenţă, repaus, identitate, diferenţă, finit, infinit, amestec, cauză, cantitate, calitate etc. Dacă „La început era cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvântul" (Biblia), acel cuvânt a însemnat pentru filosofi „legătură, relaţie" („La început este relaţia", după Martin Buber, *Eu şi Tu* [22]); intertextualizând, am putea spune că, de când suntem cu... webul, „La început va fi... hyperlinkul". Cele mai importante cărţi ale omenirii sunt dicţionarele şi enciclopediile. Orice cuvânt ajunge într-un sfârşit, într-un dicţionar, iari orice cunoaştere ajunge într-o enciclopedie. Fără dicţionarele de tipar n-ar fi existat dicţionarele online, care sunt mai dinamice ca oricând, înregistrând în ritmuri record noile formaţii. Aceste produse lexicografice sunt realmente încărcate de linkuri – pe fiece cuvânt, deci sunt hypertextuale! Wikipedia, de exemplu, dotată cu numeroase linkuri strategice, liberalizează şi democratizează atitudinea faţă de textul generat şi reprodus, atrăgând milioane de utilizatori în şi către produsul ei interactiv şi modificabil.

Într-un link-adresă, de exemplu, ca cel de mai jos, toate grafemele (literele, cifrele, semnele de punctuaţie şi de ortografie, simbolurile etc.), care îl alcătuiesc sunt lipite una de alta, ca într-un şuvoi continuu, joncţiunea lor fiind o dovadă elocventă a lichidităţii textului:

http://www.google.ro/search?hl=ro&site=imghp&tbm=isch&source=hp&biw=1429&bih=957&q=hypertext&oq=hypertext&gs_l=img.3..0i19l5.2680.4236.0.5285.9.7.0.2.2.0.150.827.1j6.7.0...0.0...1ac.1.6.img.1JD3oU9Mpi0

A lega şi *a linkui* sunt aşadar sinonime. Verbul *a lega* dispune de numeroase derivate: *legătură, legământ, legato, ligatura, legaţie, legaţiune, lege, ligă, legătoare, dezlegare, dezlegat, delegat*...), toate având o legătură cu semantica, stilistica şi pragmatica atât a hypertextului, cât şi a hyperlinkului [23]. Verbul *a lega* are în MDN (definiţie postată de un voluntar pe DEX online) tocmai 290 de sensuri! Acest fapt vorbeşte despre capacitatea unui verb banal de a exprima multitudinea formelor pe care le ia RELAŢIA, concept fundamental al existenţei sau ca legătură cu formele infinite în interiorul unui text (fig. 5):

legá[1] [At: COD. VOR.[1] 10r/12 / Pzi: *leg* / E: ml ***ligare***] **1** *vt* (C. i. fire, funii, fâșii dintr-o țesătură etc.) A uni strâns capetele printr-un nod sau cu un ochi, fundă etc. pentru a forma un întreg Si: *a înnoda, a strânge, a înnădi.* **2** *vt* (Îe) **A lega gura pânzei, lega nodurile, lega la gură** A înnoda firele de la capătul urzelii înainte de a începe țesutul unei pânze pentru a nu se destrăma bătătura. **3** *vt* (Fig; îae) A începe cu bine un lucru sau o afacere. **4** *vt* (Fig; îae) A începe să-i meargă bine cuiva. **5** *vt* (Reg; îe) **A lega băierile de la pungă** A face economii. **6** *vt* (Reg; îae) A deveni mai econom, mulțumindu-se cu un trai mai modest. **7** *vt* (Îvp; îe) **A lega tei** (sau **teie**) **de curmei** (sau **curmeie**) A căuta subterfugii. **8** *vt* (Îvp; îae) A vorbi fără temei. **9** *vt* A înnoda șireturi, nojițe etc.. pentru a încheia sau pentru a fixa încălțămintea pe picior Si: *a se încălța.* **10** *vt* (Prc; c. i. opinci, obiele) A strânge pe picior cu ajutorul nojițelor. **11** *vt* (Reg; îe) **Cât ți-ai lega nojița** (sau **nojițele**) **la un picior** Foarte repede. **12** *vt* A face noduri, ochiuri de împletitură sau de plasă Si: *a înnoda.* **13** *vt* (Îc) **Ac de ~t** Croșetă. **14** *vt* (Îac) Andrea. **15** A petrece în jurul gâtului cravata, pe sub gulerul cămășii, fixând în față capetele printr-un nod special executat. **16** *vt* (Pex) A purta cravata după o anumită modă. **17** *vrp* (D. bărbați îndrăgostiți; îe) **A-i lega calțaveta** A fi foarte supus femeii iubite, făcându-i toate poftele. **18** *vt* A pune și a înnoda bani, obiecte de valoare într-un colț de batistă, basma, ștergar etc.. pentru a-i păstra sau a-i lua cu sine. **19** *vt* (Spc) A pune și a înnoda bani, obiecte de valoare într-un colț de batistă, basma, ștergar etc. pentru a-i oferi ca plată, ca pomană împreună cu obiectul în care au fost puși.

...

lega capul cu..., a-și lega de cap necaz (sau **nevoie**) A se căsători. **268** *vt* (Îae) A-și complica existența. **269-270** *vti* (Îe) **A-și lega ochii, a lega la ochi** A (se) amăgi. **271-272** *vti* (Îae) A(-și) face iluzii. **273-274** *vti* (Spc; îae) A fermeca. **275** *vt* (Pop) A acoperi cu un văl, basma etc. capul miresei în cadrul ceremoniei de nuntă, în semn de trecere a acesteia în rândul nevestelor. **276** *vt* A acoperi cu ceva corpul unei ființe sau părți ale acestora pentru a le proteja. **277** *vt* (Reg; c. i. stoguri, clăi, căpițe de fân, paie, etc.) A acoperi vârful cu ceva pentru a proteja de umezeală, de vânt etc. **278** *vt* A îngriji o rană sau pe cineva bolnav prin aplicarea de pansamente, comprese, bandaje Si: *a bandaja, a pansa.* **279** *vr* (Fam; îe) **A se lega la cap fără să-l doară** A-și crea complicații, greutăți inutile. **280-281** *vtrp* (Pop) A (se) trata. **282** *vt* (Pop) A alina o durere sufletească. **283** *vi* (Îvp; d. plante de cultură, florile acestora) A se afla în perioada de fructificație Si: *a face fructe.* **284** *vi* (Îe) **A lega sec** A nu rodi. **285** *vi* (Spec; d. varză) A face căpățână. **286** *vi* (Îvp; d. pomi altoiți) A da naștere la tulpini secundare. **287-288** *vir* (D. roade, fructe etc.) A începe să se dezvolte, trecând de la stadiul de floare la cel de fruct. **289** *vi* (Pan; d. animale) A concepe. **290** *vi* (Rar; d. anumiți compuși chimici) A se solidifica în prezența unui reactiv. **291** *vr* (Fig; d. oameni) A deveni mai vânjos Și: *a se întări.*

Sursa: MDA (2002) | Adăugată de raduborza | Semnalează o greșeală | Permalink

Fig. 5. Fragmente din definiţiile verbului ***a lega*** postate pe DEX online [24]

Analiza sensurilor acestui „verb primordial" relevă faptul că acest articol de dicţionar e o suprasaturat de sensuri, o bună parte dintre care sunt metaforice. Activate prin link, toate cuvintele definiţiei trimit, instantaneu, utilizatorul, la toate cuvintele din acelaşi dicţionar, născând o adevărată poezie a sensurilor, în care toate cuvintele sunt legate de toate cuvintele – iată o imagine demnă de pana scriitorilor.

Linkul şi like-ul. Orice hypertext în sens îngust (care are început şi sfârşit) e dotat, la ora actuală, cu instrumente de apreciere, de evaluare din partea utilizatorului. Tehnicile de comunicare în social media [25] sunt mai diversificate. „Plăcerea textului", de care vorbea Roland Barthes [7], începe să devină vizibilă tuturor, fiind monitorizată şi contabilizată de instrumentele informatice. Hypertextul devine marfă în cel mai adevărat sens al cuvântului. „Vorbitorul şi scriitorul" de texte online le generează şi le preia (cu sau fără adrese-link) cu o satisfacţie şi o fervoare pe care nu le-a cunoscut omenirea anterior, le postează în văzul tuturor, aşteaptă lectorii şi like-urile lor, retrage textul, îl modifică, îl versionează, îl ascunde, îl multiplică, îl expediază prin mesageria instantanee altor utilizatori etc. – şi toate aceste procese se fac prioritar prin intermediul hyperlinkului. Expresia „Din link în link" ajunge să sune: „Din like în like"... Facebook, de exemplu, e una din platformele care socializează internauţii prin intermediul linkurilor (cărămizi ale hypertextului), legându-le continuu textele şi arătând tuturor, transparent, prin numărare de like-uri, cât de multă „plăcere" le oferă textele citite, doar atinse cu cursorul sau revizitate (distribuite altor internauţi).

Linkul şi arondul @. Orice adresă de e-mail (care e un minitext!) are în interior în mod obligatoriu un @, de ex.: elenaungureanu@idsi.md. Consacrarea simbolului @ se datorează apariţiei Web-ului (în 1989), dar mai ales după ce Congresul SUA a adoptat hotărârea de a pune Internetul la dispoziţia activităţilor comerciale (în 1992), când e-mailul a înlocuit vechea poştă în corespondenţa dintre corporaţii şi firme. Ulterior, „e-mailismul" a devenit un fenomen de masă. Odată cu @, scrisoarea electronică a ajuns şi ea un simbol al comunicării online, care cunoaşte actualmente o amploare fără precedent. Adresa de e-mail a devenit un supranume electronic al consumatorului de internet, la fel de important ca şi nickname-ul. O listă de e-mailuri reprezintă modalitatea extraordinară a limbajului de a oferi printr-o împreunare de doar câteva cuvinte (abrevieri) separate de un @ (un semn mereu activat) o comunitate care se află într-o potenţială legătură. Noile tehnologii au facilitat identificarea şi interconectarea comunicanţilor în noul spaţiu

electronic. O cercetare lingvistică a scrisorii electronice presupune atât produsul textual (e-mailul), cât şi procesul producerii mesajului e-mailului. E-mailul a dus la crearea mesageriei instantanee şi la renaşterea genului epistolar, îmbogăţit azi cu toate inovaţiile multimediei (audio, video, design, emoticoane, linkuri etc.). Dar cea mai importantă realizare a e-mailului, implicit a simbolului @, este faptul că a scurtat fantastic distanţa şi timpul dintre comunicanţi. Unde există un @, există o potenţială deschidere către textul Celuilalt.

Linkul şi poezia. Poezia vizuală sau concretă, conectată cu TIC, este una din expresiile moderne ale hyperliteraturii. Un exemplu în acest sens ar fi postările video de pe Youtube care reflectă varii modalităţi de dinamism al textului poetic. De ex.: „Cinco Poemas Concretos" (o adaptare a unor texte scrise de 5 poeţi încă la începutul anilor 70, cu cca 200 000 de vizualizări). Nu putem avea acces la asemenea creaţii decât prin intermediul linkului (fig. 6):

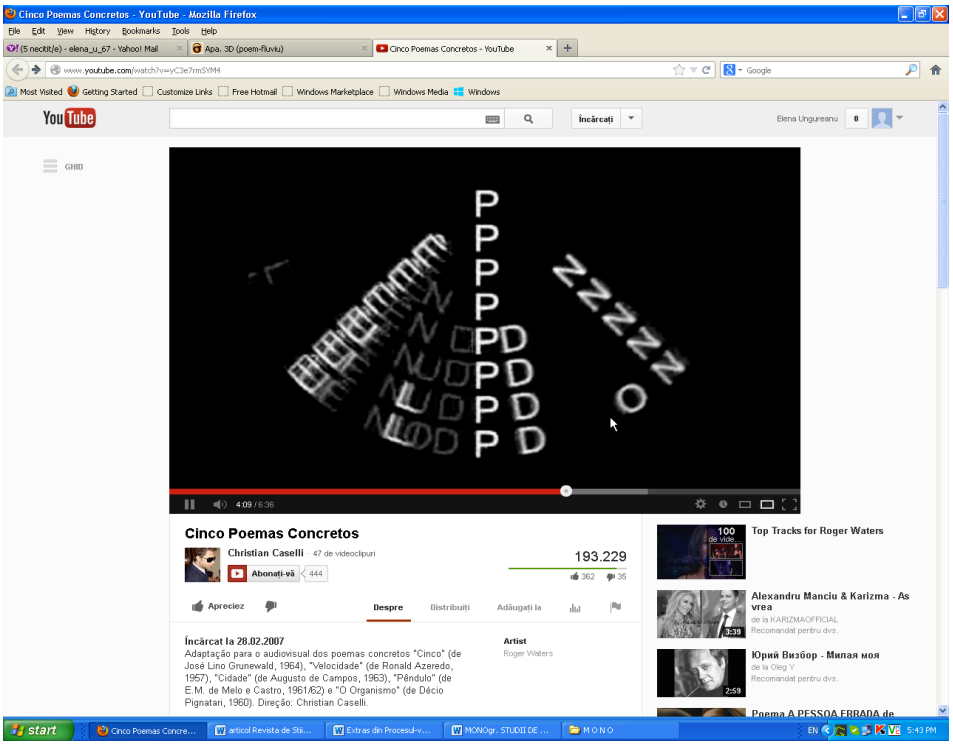

Fig. 6. „Pendulul" poetic vizibil în mişcare [26]

Urmând această optică, când un articol de dicţionar poate fi văzut ca o poezie, când poezia modernă îşi trage imagini din pictură, face imagini din grafeme, rastoarnă pagina cu capul în jos, ducând la limită experimentul, când sensurile prind „a se lumina" (în ştiinţele exacte deja se vorbeşte despre gradul de luminozitate al textului, referindu-se la linkurile active, care licăresc), nu mai este o noutate că poezia actuală (tipărită pe hârtie sau digitală) se molipseşte şi ea de link. Emilian Galaicu-Păun, de exemplu, semnează poemul „Apa. 3D (poem-fluviu)", pe la jumătatea căruia se face referire printr-un link (neactiv, din păcate, pe respectiva pagină, ceea ce demonstrează o dată în plus incapacitatea hârtiei de a stabili o legătură directă cu sursa citată) la o sursă de pe Youtube:

până-n Dîmboviţa, din ecluză-n ecluză, ca-n
Passionnément – în lectura
autorului (***http://www.youtube.com/watch?v=16ltchO5Vpw&feature=related***), după legea vaselor
comunicante.împotriva curentului, sângele (apă
nu se face!) îşi mână somonii globulelor roşii, ca ultim omagiu
adus fertilităţii, la matcă. (şi ce primitoare-i
Dardanele! şi marea, ce Neagră! şi delta
Dunării, ce despicată! şi Prutul, ce strâmt!)
„ne vom întoarce sus să ne-necăm acasă” [27].

Activat, linkul în cauză (căci în respectiva afişare rămâne a fi mort, fără a mai putea ajunge la textul invocat/chemat) face o „deschidere” către un video în care poetul Luca Gherasim citeşte, mai exact interpretează, un text scris într-o formulă neordinară, rupt, sacadat, bâlbâit, această lectură trimiţând către originile limbajului, dar şi spre fragmentarismul ingenuu al acestuia (textul e luat din: „Le chant de la carpe”, publicată de Le Soleil Noir, 1973, republicat de Librairie José Corti din Paris în 1986. Fragmentul video este luat din videodocumentarul „Comment s'en sortir sans sortir”, regizat de Raoul Sangla (Prod CDN, France 3, La Sept-Arte, 1989) (fig. 7):

Fig. 7. Poetul Gherasim Luca lecturând poemul „Passionnément” [28]

pas pas paspaspas pas
pasppas ppas pas paspas
le pas pas le faux pas le pas
paspaspas le pas le mau
le mauve le mauvais pas
paspas pas le pas le papa
le mauvais papa le mauve le pas
paspas passe paspaspasse
passe passe il passe il pas pas
il passe le pas du pas du pape
du pape sur le pape du pas du passé…

Iată o expresie clară nu a textului transformat în hypertext, prin digitalizare, ci, cu anticipare de cca 3 decenii, a unui posibil hypertext transpus într-un text tipărit. Hypertextul nefiind decât un

intertext dinamic, vizualizat, multimedia etc., e considerat un al treilea text: „ipoteza pe care o formulăm este cea a schimbării funcţiei intertextualităţii în cazul comunicării literare: contactul unui $text_2$ cu $textul_1$" nu va mai tinde spre integrarea $textului_2$ în $textul_1$, ci va produce o *dezintegrare* a unuia sau a ambelor texte şi, prin aceasta, va construi un al treilea text, pe care îl putem numi, justificat, *intertext*" [29, p.14-15]. Cum intertextul are cea mai vie expresie în hypertextul electronic, orice lectură şi scriere hypertextuală generează un al treilea hypertext. Tot în aceeaşi ordine de idei, „Dacă fiecare cuvânt este o poveste şi fiecare întâlnire dintre două cuvinte este o poveste nouă, înseamnă că atunci când se întâlnesc două cuvinte se întâlnesc trei poveşti." [30, p. 147]. Exact aşa se naşte şi sensul în spaţiul online, accesarea oricărui link de fiece dată naşte un nou sens; acest nou sens e întotdeauna generat de lectura unui nou utilizator. Linkul fiind el însuşi un semn, se află la intersecţia unui text cu un alt text, lectura este cea care generează înmulţirea sensurilor şi individualizarea lor (a se vedea în acest sens romanul „Ţesut viu. 10 x 10" de Emilian Galaicu-Păun [31] (o recenzie a căruia o face criticul Eugen Lungu [32]). Semantica cu pragmatica webului nasc o nouă ştiinţă: semiotica webului [33, 34], care aşteaptă inclusiv contribuţiile lingviştilor. Teoria fractaliilor se pliază pe teoria hypertextului: o estetică a Totului nu poate fi concepută fără o estetică a fragmentului/fractalului, care impune şi o navigaţie fragmentară, din link în link [35, p. 4-6].

Concluzii. Dinamismul textului electronic se datorează hyperlinkului. Acesta se regăseşte în toate tipurile de grafeme – de la o literă, un semn, un cuvânt până la un text de varii dimensiuni, dotat cu hyperlinkuri. Principala caracteristică a unui link hypertextual este bidirecţionalitatea, adică relaţia care se stabileşte între două texte pe ecranul computerului (sursa linkului şi obiectul linkului). Aşadar, linkul este noul semn lingvistico-tehnologic, care vizualizează relaţiile textului cu textele anterioare. Intertextualitatea şi-a găsit astfel în hypertextualitate expresia cea mai amplu vizualizată a esenţei sale. Funcţia cea mai importantă a linkului e cea de generare de sens, de noi sensuri, care se produc la orice lectură/navigare/reutilizare. În definitiv, linkul este o copulă (sau o conjuncţie) modernă care uneşte textele tuturor de Marele TEXT. Societatea informaţională globală utilizează mecanisme de monitorizare a fiecarei accesări a textului, precum şi de apreciere a textului (un simbol al acestei aprecieri, nu neapărat şi lecturi, este like-ul). Pentru a putea ajunge la cât mai mulţi destinatari, linkul se înnemureşte cu un alt simbol al spaţiului online – @, mişcând astfel toate textele mai rapid prin reţea. De asemenea, linkul e un element nou al poeticii postmoderniste, iar prezenţa sa în poezia digitală ca element de factură digitală are spaţiu de manifestare la fel de extins ca şi întreaga reţea a internetului.

Referinţe

[1] BERNARD Michel. Hypertexte: la troisième dimension du langage, in: Texte (Trinity College, University of Toronto), 1993, n°13/14, p. 5-20; http://french.chass.utoronto.ca/unsorted/litera/Revue_Texte/bernard.PDF (consultat 20.03.13).
[2] ERTZSCHEID Olivier. De la note de bas de page au lien hypertexte: philosophie de l'identique et stylistique de l'ecart; http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ns1QWixPtLoJ:archivesic.ccsd.cnrs.fr/docs/00/06/23/88/RTF/sic_00000998.rtf+la+typologie+linguistique+de+hyperliens&cd=7&hl=ro&ct=clnk&gl=ro (consultat 19.03.13).
[3] PACEA Otilia. New Worlds, New Words: On Language Change and Word Formation in Internet English and Romanian; http://litere.univ-ovidius.ro/Anale/09%20volumul%20XX%202009/01.Language%20and%20Linguistics/07_otilia%20pacea.pdf (consultat 16.01.12)
[4] POP Liviu. Internet şi filosofie. Versiunea 0.1., 2004; http://www.academia.edu/957510/Internet_i_Filosofie._Versiunea_0.1 (consultat 21.03.13)
[5] ARCHEUS.ro; http://www.archeus.ro/lingvistica/main (accesat 01.03.13).

[6] ARCHEUS.ro; http://www.archeus.ro/lingvistica/DexVizual?query=LEG%C4%82TUR%C4%82 (consultat 01.03.13).
[7] BARTHES Roland. Plăcerea textului. Roland Barthes despre Roland Barthes. Lecţia. Chişinău, Ed. Cartier, 2006.
[8] KRISTEVA Julia. Problemele structurării textului, în: Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel" 1960–1971. Bucureşti, Univers, 1980.
[9] Le grand dictionnaire terminologique (GDT) http://www.granddictionnaire.com/ (consultat 21.03.13).
[10] UNGUREANU Elena, Linkul şi rostul: două concepte înrudite, în: Analele Universităţii din Craiova. Seria Ştiinţe Filologice. Lingvistică. Anul XXXIV, Nr. 1-2, 2012 p. 182-193, Editura Universitaria; http://idsi.md/files/file/publicatii/Ungureanu_CEEOL.pdf (consultat 21.03.13).
[11] STORRER Angelika. Kohärenz in Hypertexten, în: Zeitschrift für Germanistische Linguistik, 2004, Volume 31, Issue 2, p. 274-292.
[12] МАХОВ А.С. Роль гиперссылок в структуре интернет-гипертекстов; în: Вестник МГПУ.Журнал Московского городского педагогического университета. Серия «Филология. Теория языка. Языковоеобразование», № 2 (4), 2009, p. 119-123.
[13] KOENIG-WIŚNIEWSKA Anna. Stratégies de collaboration pour un écrit interactif en FLE dans une communauté virtuelle d'élèves blogueurs; http://tel.archives-ouvertes.fr/docs/00/66/23/19/ANNEX/Volume_2_Annexes.pdf (consultat 20.03.13).
[14] FOUCAULT Michel. Cuvintele şi lucrurile. Bucureşti, Editura RAO, 2008.
[15] VIŞNIEC Matei. ŞI, în: Cabaretul cuvintelor. Exerciţii de muzicalitate pură pentru actorii debutanţi, Cartea românească, 2012, p. 126-127.
[16] NOICA Constantin. Cuvânt împreună despre rostirea românească;http://www.scribd.com/doc/8634880/Cuvant-Impreuna-Despre-Rostirea-Romaneasca-de-Constant-In-Noica (consultat 20.03.13)
[17] INTRATEXT http://www.intratext.com/IXT/RUM0001/1.HTM (consultat 22.03.13)
[18] INTRATEXT http://www.intratext.com/IXT/RUM0001/1_110.HTM (consultat 22.03.13)
[19] INTRATEXThttp://www.intratext.com/IXT/RUM0001/_FF1.HTM; http://www.intratext.com/IXT/RUM0001/_FF2.HTM; http://www.intratext.com/IXT/RUM0001/_FF3.HTM (consultat 22.03.13)
[20] ЭПШТЕЙН В.Л. Введение в гипертекст и гипертекстовые системы; http://www.lingvolab.chat.ru/library/hypertext.htm (consultat 24.04.13)
[21] ARCHEUS.ro http://www.archeus.ro/lingvistica/CautareDex?query=%C5%9Fi&lang=ro (accesat 01.03.13).
[22] BUBER Martin. Eu şi Tu; http://www.scritube.com/literatura-romana/carti/MARTIN-BUBER-EU-SI-TU851981112.php (consultat 01.03.13)
[23] ERTZSCHEID Olivier. Les enjeux cognitifs et stylistiques de l'organisation hypertextuelle: le Lieu, Le Lien, Le Livre; http://tel.archives-ouvertes.fr/docs/00/04/68/71/PDF/tel-00006260.pdf (consultat 21.03.13)
[24] DEX online. http://dexonline.ro/definitie/lega; Sursa: MDA (2002) | Adăugată de raduborza (consultat 22.03.13)
[25] BĂDĂU Horea Mihai. Tehnici de comunicare în *social media*. Iaşi, Polirom, 2011.
[26] Cinco Poemas Concretos (video, Youtube); http://www.youtube.com/watch?v=yC3e7rmSYM4 (consultat 28.02.13)
[27] GALAICU-PĂUN Emilian. Apa. 3D (poem-fluviu), în: SEMN, 2012, nr. 4; http://semn.md/index.php?option=com_content&task=view&id=182&Itemid=69&catid=154 (consultat 20.03.13).
[28] Il poeta Ghérasim Luca legge "Passionnément" (video, Youtube). http://www.youtube.com/watch?v=16ltchO5Vpw&feature=related (consultat 20.03.13)

[29] MĂGUREANU Anca. Intertextualitate şi comunicare, în: Studii şi cercetări lingvistice, 1985, p. 10-17.
[30] VIŞNIEC Matei. Poveste, în: Cabaretul cuvintelor. Exerciţii de muzicalitate pură pentru actorii debutanţi, Cartea românească, 2012, p. 147-149.
[31] GALAICU-PĂUN Emilian. Ţesut viu. 10 x 10. Chişinău, Ed. Cartier, 2011.
[32] LUNGU Eugen. Ţesut viu. 10 x 10. O posibilă interpretare, în: SUD-EST, revistă de artă, cultură şi civilizaţie, 2012, nr. 2; http://www.sud-est.md/numere/20120620/article_2/ (consultat 22.10.12).
[33] The Semiotic Web: Don't forget the user amongst all the semantics; http://journal.webscience.org/38/1/WebEvolve2008-07.pdf (consultat 20.10.12).
[34] The Semantic + Pragmatic Web = The Semiotic Web; http://www.iadis.net/dl/final_uploads/200302C149.pdf (consultat 20.10.12).
[35] ERTZSCHEID Olivier. Du texte fragment à l'hypertexte fractal: pour une critique "topologique". http://archivesic.ccsd.cnrs.fr/docs/00/06/20/67/PDF/sic_00000069.pdf (consultat 22.03.13).